

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 31.

Lýsingaprisur fyri petitreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við størri lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Leygardag hin 4. august 1934.

Kostar kr. 1,50 fjóðringarsírið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovuni. Telf. 143.

8. árg.

Um rumbulfundin í Havn.

Fáur lýgur meir ein helvtina.

Ísvirki og fiskivinnan - havnir og vegir.

Vit hava frætt frá keypmanna-fundinum í Havn, at harrarnir Tórstein Petersen og Jens av Reyni hava skotið á ta dansku ríkisstjórnina við 100—200 procents skeivum tølum viðvíkjandi Ísvirkinum.

Staturin hevur ikki tapt 2 milliónir í Ísvirkinum. Hann hevur tapt, men ikki meir enn stívan trýðing av hesum tali. Fáur lýgur meir enn helvtina, sigur orðatakið. Men hesir nýggju kollveltingarmenn smæst ikki at taka munin væl fylli.

Man tilfíkur geipapolitikkur fara at festa rotur í Foroyum? Her er landið enn ikki læst fyri aftursvari. Eitt vita vit, at Tórstein Petersen, sakforari, hann, ið ivaleyst hevur góða «rutina» í at storma og renna umkoll, hann settar ikki vegin fyri 4 milliónum frá statinum við at geipa um Ísvirki og frammana stormingina á tað.

Mangt verður nýtt í «Mangel at bedre Havelser»! — og nýtt í funnum, sær sjálvum til minnan og taps. So er við øllum teim, sum hava roynt at bryggja sær sigursdrykk úr Ísvirkisfallinum. Ein skuldi trú, at hetta rumbulbjór ikki var drekkandi langur. Men tað er athugaligt, at tað enn eru menn, ið royna at rúsa og villa við tí. Og okkum tykist tað beinleiðis eitt «psykologisk fenomen», at Tórstein Petersen, sakforari, er ein tann ýtarsti ímillum hesar. Vit høvdu sagt at siga seinast ventað at funnið hann so rúðaðan og orðamiklan um ríkisstjórnina og Ísvirki. Eitt danskt orðatak sigur: «Fej for din egen Dør.» Tilfí góð ráð leggur ein sakforari og bankastjóri sum Tórstein Petersen sjálvandi einki lagt. Hann er av veljarum komin upp á pallin — nú ræður um at yla í tokuni, so menn í hvussu er kunna hoyra, at her er ein viti, hóast ljósið enn ikki hevur vist seg verið meir enn andandi, illa nýtandi til húsbúráð og enn og minni til at hjálpa okkara sjómónum á veg yvir havsins báir, streingir og fóir.

Eitt «psykologisk fenomen»! Hævar T. P. gloymt, hvussu harðliga og eindaleysur hann við sakforarum í Havn — Mitens tó undantikin — fóru fram og feldi Ísvirki í harðastu kreppuni

fyri «relativt» smáar summur, meðan staturin, ið var tann størsti kreditorurin, fegin vildi givið tol og gingið við til at «rekonstruera» driftini: Ísvirki til ísflaskaførætning, agn — og ísproduktion, «Th. Stauning» til kalvaveiðu við Grønland, ið hann var «ideellur» til og teir sokallaðu ísvirkisbátar — ið Ísvirki tó einki átti í — til lán-drift á Suðurlandinum um várið og snurraváðsveiðu um summarið og kanska síldaveiðu yviri í Noreg um veturin. Hetta feldu sakforararnir. Hetta var Tórstein Petersen við til at fella fyri fiskarunum í Foroyum.

Hví gjørdi sakforarnir hetta harða álop? Tað átti harra Petersen at greitt frá. Men vit skilja, at hann tó enn er so mikið smáin, at hann helst vil lata tað fara, at álopið var bygt á, at staturin — ríkisstjórnin, kundi pressast til at riada teim «relativt» smáu heimligu kreditorum heldur enn at lata tað virki fara, sum hin reystmaelli Tórstein Petersen nú sigur um, at allir menn vistu — hann sjálvur eyðvitað eisini —, «at í somu lotu, sum peningurin fór úr kassanum til Ísvirki, var hann tapstur». Ein herligur moralur! Var tað ikki best at tagt, harra Petersen?

Staturin hjálpti so langt og leingi, vónir vóru fyri driftini, Men tá ið rovfuglarnir her heima vóru lægstir á hana, var einki at gera.

Eftirtíðin, ið vónandi ikki verður so smásálarlig sum vissir harrar nú tykjast at vera, vil ássanna:

at ríkisstjórnin og aðrir høvdu eins góða grund og millióner-ararnir í Svøríki — Íslandi og Hálendi — Noregi at rokna við møguligleikanum av sølu av frystum fiski.

at tað var ómøguligt frammanundan at varnast tað harða kreppuna, ið sorlaði menn og ríkir og hárímillum Týskaland, høvuðsmarknaðurin fyri hinum frysta fiskinum.

at umstøðurnar longu tá talaðu fyri, at snorisfiskiskapurin kom ikki at vera hollur í longdini (tað visir seg best í ár), og at tað tí skuldi skip til, sum kundi fiska við øðrum greiðum: línu og snurváði.

at tað fyri ferskfiska-, agn- og ísþurnningin var neyðturyvuligt at byggja eitt ísvirki og goymsluhús. Hvussu nógv hundrad túsund hava skipini í Suðuroynni ikki vunnið við, at Ísvirki loysti agn- og ísþurnningin?

Tað er ósatt, tá ið teir góðu harrar vilja fortelja, at menn ikki kundu fáa lán til skipa-bygging vegna státsins lán til Ísvirki. Tað sanna er, at ikki eitt einasta lán til skipabygging varð sýtt av tí, at Ísvirki var farið av stað við peninginum.

Apropos ísvirkisbátarnir! Hverji skip byggja t. d. Ís-landingar nú? Í ár byggja teir — bara í Danmark — um 20 líknandi bátar sum teir sokallaðu ísvirkisbátar.

Man ikki mangur fiskimaður hugsa sum so í dag: Snorisfiskiskapurin gevur einki, nógv ov lítið at liva eitt hampuligt liv av. Íslandingar vinna hópin við línu, tjena fleiri ferðir so nógv sum Foroyingar. Danskarar sýnast at vinna stórar pengar við snurváði. Stoddið á teim íslandsku línubátum og teim dansku snurraváðsbátum er nakað eins við ísvirkisbátarnar. Ein av leiðinum hjá Føroya fiskimonnum má tí vera at fáa sær tilfíkar bátar. Um várið eru teir nýtiligir til línu-fiskiskap og um summarið til snurraváð. Ja, so hugsa fiskimenn í dag. Sýnir tað stórt skil at fella deyðadóm yvir línu- og snurraváðsbátarnar?

I samband við spurningin um pening til skipabygging er vert at merkja, at tað eru heilt aðrar orsøkir enn trot uppá lánþening, ið gera, at eingi skip verða bygd. Sum kunnugt var fyri stuttum bert ein einasta um-sókn um lán til skip inni hjá fiskaribankanum. Hví? Hvor einasti Føroyingar kann svara! Hvor vil seta pening sín í eitt skip, sum fiskiskapurin ikki kann betala?

Hvor vil vera provklátur? Kunna vit hava vón um at fáa 100 provklátur? Hundrad megna teir vera, skulu vit byggja 50 skip, tí skipið má tveir reisir seljast av sakforarum, aðrenn tað er komið so langt niður í prisi, at tað kann bera seg.

Verður tað nakar munur fyri lánarin, annað hvørt lánið verður givið av «Sjóvinnubankanum» ella «Kongeriget Fiskeribank», tá ið báðar staðni verður kraft «Banksikkerhed», og at terminin skal betalast, um pant-ið ikki skal verða selt?

Tað er talað um, at «Statslaanefonden» ella nú «Konge-

rigets Fiskeribank» disponerar ovugt vegna ókendskap til lánararnar. Men er tað ikki rættast at beina adressuna fyri hesari atfinning til tær heimligu «myndugheitirnar», sóknarstýrni o. s. fr. Hesar «myndugheitir» innstilla og viðmæla. Ókunnleiki til fólk og umstøður kunna eisini gera seg galdandi, sjálvt um talan er um menn, ið eru bústandi í landinum. Heima-kendskapur skal til. Men tað er, sum viðurskiptini liggja, ikki so nógv í eini broytan honum viðvíkjandi sum í eini broytan í sjálvum forúsetingunum og freytnum fyri láninum batin finst.

Delegasjonin hevði ein dag til viðgerðar av fiskiskapsspurninginum. Á hesum fundi vóru ymsir tankar og uppskot frami til botan av okkara fiskivinnu, ein mun radikalar og greiðari tankar enn tað káma og haldaleysa snakk, ið fór fram á keypmanna fundinum. Vinna teir radikalu tankar og uppskot, er havn fyri stavni fiskivinnuni viðvíkjandi. Um hetta mál koma menn at hittast — og vit fáa at siggja, hvussu teir roynast.

Arbeidsloysi veksur ímillum fiskimenn, og fiskivinnan ber seg ikki, so ljóðar í hvorjum munni, og tað er tess verri satt. Hví?

Svarið liggur líka fyri:

- 1) Útgerðin er ov dýr.
- 2) Fiskaprisirnir eru ov lágir.
- 3) Fiskidriftin avlodað.
- 4) Fiskiskipini til snorisdrift ov dýr.

Vinnulívið skal vera í og greiðast av privatmannahondum — so hevur ljóðað higartil. Men nú greiðir tað privata ikki uppgávuna. Rópað verður tí á tað almenna, á landið, logting á ríkisdag. Hetta róp er rímligt. Fiskivinnan er livsnervan og má lívgast, um lívið skal bjargast. Landið, lítt almenna, má hjálpa. Men landið má ikki seta nýggjar lappar á gamalt og útslitið. Hjálpast má radikalt. Hjálpt má verða til botns.

1) Landið má yvirtakað salt, olju og aðrar stórar útgerðarvörur, so hesar vörur kunnu keepast í stórum, har sum teir eru biligast á frium marknaði. Hervið sparast hundradir av túsundum, ið kunna koma fiskivinnuni til góðar.

2) Landið má styðja fiskimenn til nýggjar royndir og við lóg skipa fyri fiskasøluni, so ikki ómagar, sum nú, dumpa prísir.

3) Landið má byggja fiski-forini her í Foroyum og lata dugnaligastu fiskimenn fáa tey fyri brúksvirði at útarbeida. Munur ímillum brúksvirði og

byggingarkostnaðin eigur at verða latin sum arbeiðsloysis-hjálp til skipsmiðirnar og beinleiðis stuðning til fiskimenninar.

At handlað má verða og tað skjótt og radikalt er eyðsæð. Drálan og hálán út við mál-unum er dýrt, ov dýrt. Lót-urnar eru strangar — og langar eru strangar lotur! Tí kemur nú at standa á monnum, og tað vil roynast, um teir bert rópa eftir at fáa egnar lummar og loður fylltar, ella um teir vilja lata landið leggja rygg til eitt odnartak fyri fjøldina í Foroyum, fiskimenninar.

Tann maður og teir menn, sum tvæla henda stóra spurning uppá loysingina av havna- og vegamálunum, eru óvitingar og uttan skil á, hvat ið við-vikjur politikki.

Havnir og vegir megu gerast í Foroyum — kunna menn trestast um tað? Okkum tykist havna- og vegspurningin vera ein stóran spurning. Hava vit hann loystan, er tað eyðvitað, at vit betri kunna knýta okkara ágrýtni um loysingina av hovudsspurninginum: endurnýggjan av okkara fiskivinnu.

Men við skrogg og geip og við at rora alt í ein greyt vinst einki.

Atfinningar.

Vist er tað: at funnist verður at monnum, bæði teimum, ið sokallað offentligt virki hava í hondum og teimum, ið starvast privat. Kanska so er — og tað er tað vist eisini — at maðurin ella menninir, ið hava tey offentliga starvini, fáa teir mestu og oftast teir dyggastu atfinningar; men tað vil so vera, og at tað, sum maðurin segði, «ligger i Sagens Natur» er eyð-sjónligt. Arbeidið teirra er meira upp í fólkacygum, er meira sýnligt, og at tað so eisini so beinleiðis nertir við interessurnar hjá øllum flokkum í samfelag-num ger sjálvandi eisini sít til, at teir og teirra arbeiði so oftum fáa so hvass álop — og um ein kann siga órættvis og óndskaps-lig álop. —

Rætt hugsað, er tað nú heldur ikki so logið, at hesir samfelags-ins oddamenn, sum í øllum forum starvast við okkara offentliga yrkir og sum halda træðirnar bæði í vinnulivi og mentunarlívi — soleiðis sum samfelagið nú er skipað — í sínum hondum, verða eyg-leiddir og mugu standa fyri blokkum.

Fyri tað fyrsta sýnist tað, sum tað er ein gravgangur eftir